

ኣብ ዙርያ መማሪፅ ኣገፈታኝ መሰጋገሪ ፍትሒ ኢትዮጵያ ካብ መዳግርቲ ኣካላት ኣታዎኝ ገምቶኣኹኹኹኹ ዘተዳለወ መደረኽ ምዃይጥ

ፀብፀብ ምዃይጥ ገጽለ

ቶርጎም: **ለኣክ መኮነን ተስፋይ**
መካነ ኣኣምሮ (ዩኒቨርሲቲ) ኣኹሱም
ኢ-መልክኻት: **happyleake@gmail.com**

ወገድም ምዕሾ ኣብርሃ
መካነ ኣኣምሮ (ዩኒቨርሲቲ) ኣኹሱም
ኢ-መልክኻት: **welentana@gmail.com**

የሽግግር ፍትህ
TRANSITIONAL JUSTICE

አብ ዙርያ መማሪያ ኣገልገሎት መሰጋገሪ ፍትሒ ኢትዮጵያ ካብ መዳርግቲ ኣካላት **ኢታዎት** ንምትእኻኻብ ዝተዳለወ መድረኽ ምይይጥ

ፀብብ ምይይጥ ጉጅለ

ዕለት፦

መድረኽ ምኽክር፡

ጉጅለ

ተዋፅኦ፡

በዘሒ ኣባላት ጉጅለ፡

ቦታ፡

መተሓሰባርን **መዘከርታ** ተሓዘን፡

<p>1. ተሓታትዮት ገበን ከምመማሪያ መሰጋገሪ ፍትሒ ኣበዮኖት ዋናናት ዘተኮረ ከይዲ ክሲ ክህሉ ይግባእ?</p> <ul style="list-style-type: none"> <p><u>መማሪያ ሓደ፡</u> ግኑናት ኣብ ዝኾኑ ዋሕሰታት ሰብኣዊ መሰላት ወይ ኣብ ክበድቲ ገበናት ዘተኮረ ከይዲ ክሲ ምክያድ</p> <p><u>ዝተዋህበ ሓሳብ</u></p> <p><u>መማሪያ ክልተ፡</u> ንኹሎም ዓይነታት ገበናት ዋሕሰት ሰብኣዊ መሰላት ዝሓቕፈ ከይዲ ክሲ</p> <p><u>ዝተዋህበ ሓሳብ</u></p>

አብ ልዕሊ ኣየነዎት ፈፀምቲ ገበን ክሰ ክቐርብ ይግባእ?

- **መማረጺ ሓደ፥** አብ ልዕሊ ልዑል ብርኪ ተሳትፎን ተሓታትነትን ዘለዎም

ዝተዋሀበ ሓሳብ

- **መማረጺ ክልተ፥** ክይዲ ክሰ ገበን ኣብ ዝኾኑ ብርክታት ዋሕሰት ሰብኣዊ መሰላት ወይ ገበናት ዝተሳተፉ ሰባት ሓቕፉ ዝካየዱሉ መማረጺ

ዝተዋሀበ ሓሳብ

ነቶም ክስታት ዝሪኡ ኣብያተ ፍርዲ ብዝምልከት

- **መማረጺ ሓደ፥** ኣብ **ማእኸላይን ላዕለዋይን** ቤት-ፍርዲ ፍሉይ መጋባእያ ብምዋያሽ ነቶም ክስታት ብምስማዕ ወሳነ ምውሃብ

ዝተዋሀበ ሓሳብ

- **መማረጺ ክልተ፥** ፍሉይ ቤት-ፍርዲ ብምዋያሽ ነቶም ክስታት ብምስማዕ ወሳነ ምውሃብ

ዝተዋሀበ ሓሳብ

ምፅራይን ክስን ዝሰርሑ ትካላት ብዝምልከት

- **መግረፂ ሓደ፥** ኣብቲ ዘሎ ፖሊስን ዓቃብሕግን ግብእ ምምግይ ብምክያድ ፍሉይ ጉጅለ ብምጥያሽ

ዝተሞሀበ ሓሳብ

- **መግረፂ ክልተ፥** ኣብቲ ሕዚ ዘሎ ቤት-ዕዮ ዓቃብሕጊ ወፃኢ ካልእ ክይድታት ምፅራይን ክስን ዘተሓባብር ፍሉይ ትካል ዓቃብሕጊ ብምጥያሽ ሰብሞያ ፖሊስን ምፅራይን ብምምዳብ

ዝተሞሀበ ሓሳብ

2. ምውፃእ ሓቅን ዕርቅን ዝምልከቱ ተግባራት

ሓቂ ምፅራይን ዕርቅን ዝምልከቱ ተግባራት ነጻነዎት ሞኒናትን ጥሕሰታትን ክትግበሩ ይግባእ?

ዝተሞሀበ ሓሳብ

ከይዲ ሓቂ ምእላሽን ዕርቅን በየናይ ትካል ምክያድ ይግባእ?

- **መማረጫ ሓደ፥ ሓዱሽ ብዝጣየሽ ትካል ምዕራይ ሓቂ**

ዝተዋህበ ሓሳብ

- **መማረጫ ክልተ፥ ብኩሚሽን ሰብአዊ መሰላት ኢትዮጵያ**

ዝተዋህበ ሓሳብ

- **መማረጫ ሰለስተ፥ ብኩሚሽን ሃገራዊ ምክክር ኢትዮጵያ**

ዝተዋህበ ሓሳብ

3. ኣብ ቅድመ-ኩነት ተደራኹ ዝወሃብ ምሕረት ከምመማረጫ መሰጋገሪ ናትሒ

ቅድመ-ኩነታት ምሕረት ብዝምልከት

- **ንምሕረት ዘብቅዑን ዘዩብቅዑን መለክዕታት እንታይ ክኾኑ ይኽእሉ? (ንኣብነት ብርኪ ተሳትፎ በደልቲ፣ ብመንፅር ዝተጠርጠሩሉ ወይ ዝፈፀሙዎ ገበን፣ ብመንፅር በደልቲ ከማልኡዎም ዝግብኡ ቅድመ-ኩነታት (ነቲ ሓቂ ብሙሉኡ ምእማን፣ ምንሳሕ፣ ይቕረታ ምሕታት ወ.ዘተ.))**

ዝተዋህበ ሓሳብ

ከይዲ ምውሃብ ምሕረት በየናይ ትካል ምክያድ ይግባኝ?

- መማሪያ ሓደ፣ ሓዱሽ ብዝጣየሽ ኮሚሽን ምዕራይ ሓቂ

ዝተዋህበ ሓሳብ

- መማሪያ ክልተ፣ ብመሰረት ቁፅሪ ኣዋጅ ፲፻፹፱/፱፻(1089/2010)

ዝተዋህበ ሓሳብ

4. መትከሊ እግሪ ከምመማሪያ መሰጋገሪ ፍትሒ

እቲ ስርዓት መትከሊ እግሪ

- ኣበዩነዎት ተገባዥነቲ ትኹረት ክገብር ኣለዎ?

ዝተዋህበ ሓሳብ

- እንታይ ዓይነት ስርዓታት መትከሊ እግሪ ቀዳምነት ብምሃብ ክፍፀም ይግባኝ (ናብ ዝነበር ምምላሳ፣ ካሕሳ (ውልቃዊ፣ ሓባራዊ)፣ መፀገኒ ወ.ዘተ.)

ዝተዋህበ ሓሳብ

ነቲ ስርዓት መትከሊ እግሪ አየናይ ትካል ይምራሓዮ/የተሓባብሮ?

- መማረጫ ሓደ፥ ውልቃዊ ካሕሳ ዝምልከት ቦቲ ስሩዕ ስርዓት ሕጊ ብኣያትፍርዲ ክርእ ምግባር

ዝተዋህበ ሓሳብ

- መማረጫ ክልተ፥ ሓዳሽ ብዝጣዩሽ ኮሚሽን

ዝተዋህበ ሓሳብ

- መማረጫ ሰለሰተ፥ ብኮሚሽን ሰብኣዊ መሰላት ኢትዮጵያ

ዝተዋህበ ሓሳብ

- መማረጫ ኣርባዕተ፥ ብኮሚሽን ሃገራዊ ምክክር ኢትዮጵያ

ዝተዋህበ ሓሳብ

5. ትካላዊ ተሓድሶ ብዝምልከት ዝትግበሩ ስራሕቲ ምምግይን ምፅራይን ከምመማረጫ መሰጋገሪ ፍትሒ

- ነዩናት ትካላት ቀዳምነት ሂብካ ስራሕቲ ምምግይን ምፅራይን ክካየድ ይግባእ?

ዝተዋህበ ሓሳብ

ተግባራት ትካላዊ ተሓድሶ ብመን ይሰርሱ?

- መማረጫ ሓደ፣ ለውጢ ትካላት ዘተግብር ናይ ምምማይ፣ ምፅራይን ካብ ስራሕ ናይ ምስገንገን ሰልጣን ዘተዋህቦ ዘይሸራውን ነፃን ዘኾነ ብምጥያሽ ነቶም ተግባራት ምፍፃም

ዘተዋህቦ ሓሳብ

- መማረጫ ክልተ፣ ኣብ ውሽጢ ኩሎም ትካላት ናይ ምምማይ፣ ምፅራይን ካብ ስራሕ ናይ ምስገንገን ሓላፍነት ዘለዎም ጉጅለታት ብምጥያሽ ነቶም ተግባራት ምፍፃም

ዘተዋህቦ ሓሳብ

6. እቲ ከይዲ መሲጋገሪ ፍትሒ ካበዮናይ ግዜ ይጀምር?

- መማረጫ ሓደ፣ ቅድሚ 1983 ዘለዉ ዋኒናት ብዘሓቁፍ ኣግባብ
- መማረጫ ክልተ፣ ካብ 1983 ጀሚሩ
- መማረጫ ሰለስተ፣ ካብ 1987 ጀሚሩ
- መማረጫ ኣርባዕተ፣ ካብ 2010 ጀሚሩ
- መማረጫ ሓምሻተ፣ ንዋኒናት ክሰ ካብ 1987 ጀሚሩ፣ ንምውፃእ ሓቂ፣ ዕርቅን መትከሊ እግርን ሓበሬታን መረዳእታን ክሰብ ዘተረኽቦ ግዜ

ዘተዋህቦ ሓሳብ

7. ባህላዊ ስርዓታት ኣተኣላልዮ ጉንፂ ኣብ መሲጋገሪ ፍትሒ እንታይ እጃም ክህልዎም ይግባእ?

- ከባቢያዊ ወይ ሃገራዊ እጃም ክፃወቱ ዘኽእሉ ተፈልዮም ክጥቀሱ ዘኽእሉ ባህላዊ ኣሰራርሓታት እንተዘጥቀሱ?

ዘተዋህቦ ሓሳብ

8. ክልላትን ምምሕዳር ከተማታትን ኣብ መሰረገሪ ፍትሒ ሰግግር ክህልዎም ብዛዕባ ዠኸኸል እጃም ብዘምልከት?

ዘተዋህበ ሓሳብ